

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติต่อการเพิ่มศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชน และเพื่อเสนอแนะแนวทางในการสร้างแผนเพิ่มขีดความสามารถของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและสนับสนุนด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณจากข้อมูลปฐมภูมิของชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ทั้งสิ้น 2,064 ชุมชน อาศัยวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) วิเคราะห์ผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบ ข้อเสนอแนะ และแนวทางเตรียมความพร้อมของชุมชนในด้านทรัพยากรธรรมชาติ กรณีวิเคราะห์เชิงปริมาณจะอภิปรายผลด้วยสถิติอย่างง่าย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน กรณีวิเคราะห์เชิงคุณภาพ จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) มาประมวลเพื่อยืนยันหรือเสริมข้อมูลเชิงปริมาณให้มีความสมบูรณ์ขึ้น

ผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบเชิงบวกที่จะเกิดขึ้นกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน มีทั้งหมด 10 ประเด็น โดยประเด็นที่จะได้รับผลกระทบมากที่สุด คือ ชุมชนมีระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ โดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างบูรณาการ และมีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนผลกระทบเชิงลบ มีทั้งหมด 7 ประเด็น โดยประเด็นที่จะได้รับผลกระทบมากที่สุด คือ เกิดการทำลายทรัพยากรที่มีอยู่ ทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ผลการวิเคราะห์การเตรียมความพร้อมของชุมชน มีทั้งหมด 8 ประเด็น ที่สำคัญคือ ประเด็นการจัดทำข้อตกลง หรือกฎระเบียบการดูแลทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน และมีแผนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยมีบุคลากรหรือหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือ มีทั้งสิ้น 16 หน่วยงาน ได้แก่ (1) คนในชุมชน ผู้นำชุมชน (2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (3) หน่วยงานรัฐบาล (4) กรมป่าไม้ (5) สำนักงานเกษตรอำเภอ (6) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช (7) องค์การบริหารส่วนจังหวัดและอำเภอ (8) มูลนิธิ อาสาสมัครหรือจิตอาสา (9) หน่วยงานเอกชน (10) ทหารและตำรวจ (11) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด (12) หน่วยต้นน้ำของชุมชน (13) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (14) พัฒนาชุมชน (15) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และ (16) บุคลากรที่มีความรู้/ความเชี่ยวชาญ ซึ่งความช่วยเหลือที่ต้องการเพิ่มเติมมีถึง 10 ประเด็น โดยเฉพาะประเด็นการจัดแบ่งโซนพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทางการเกษตรอย่างชัดเจน และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมมากที่สุด คือ การให้ความรู้ โดยองค์กรของรัฐมีการออกพื้นที่ให้ข้อมูลด้านอาเซียนให้มากขึ้น

ผลการวิเคราะห์ในกระบวนการกำหนดกลยุทธ์แผนเพิ่มขีดความสามารถด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เริ่มจากการประเมินสภาพแวดล้อมภายนอกและภายในขององค์กร พบว่า ปัจจัยภายในด้านจุดแข็งที่ชุมชนพิจารณาเลือก คือ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และด้านจุดอ่อน คือ เจ้าหน้าที่ขาดความรู้เฉพาะด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนปัจจัยภายนอกที่จะนำมากำหนดกลยุทธ์นั้น ด้านโอกาสชุมชนได้พิจารณาเลือก คือ (1) คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และ (2) กรมป่าไม้สนับสนุนและกำหนดให้มีป่าชุมชนในพื้นที่เพื่อให้ชุมชนบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชนด้วยตนเอง และด้านอุปสรรค คือ ชุมชนขาดจิตสำนึกในการร่วมบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จากนั้นทำการกำหนดกลยุทธ์ ได้ 4 กลยุทธ์ ได้แก่ (1) กลยุทธ์พลิกฟื้น คือ อปท. ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่เข้าไปเรียนรู้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติจากชุมชน (2) กลยุทธ์ตัดทอน คือ อปท. ขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (3) กลยุทธ์เชิงรุก คือ อปท. สร้างเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน และ (4) กลยุทธ์การรักษาเสถียรภาพ คือ อปท. จัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่ชุมชนในการตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ หลังจากที่ชุมชนทราบกลยุทธ์ทั้ง 4 ประเภทข้างต้น ชุมชนได้นำไปจัดทำแผนการดำเนินงานแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน โดยจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการดำเนินงานตามกลยุทธ์ที่ได้สร้างไว้ เป็นการนำแผนไปสู่การดำเนินงาน ซึ่งโครงการที่ได้จัดทำ คือ “โครงการยกระดับผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรสู่เกษตรกรอินทรีย์” เพื่อยกระดับสินค้าเกษตรเข้าสู่มาตรฐานอาเซียน และเพื่อลดปริมาณการใช้สารเคมีของเกษตรกร อันจะนำไปสู่ระบบการเกษตรอินทรีย์ระดับอาเซียนได้ โดยโครงการดังกล่าวได้ผ่านการจัดทำแผนงานและโครงการผ่านเทศบัญญัติขององค์กรชุมชน และได้รับงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2560 ซึ่งโครงการวิจัยในระยะต่อไปจะได้ดำเนินการปฏิบัติการและติดตาม ประเมินผล เพื่อให้เกิดผลสมบูรณ์ของกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในกรอบประชาคมอาเซียนซึ่งจะเป็นต้นแบบให้กับและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยตรงในเชิงรูปธรรมต่อไป

Abstract

This study aims to analyze the impact of natural resource management for enhancing the potential and strength of community and also suggest the guidelines to create plan for increasing the potential of Chiang Mai communities and suggest the guidelines to establish plan for enhancing the potential of natural resource management of Chiang Mai communities under ASEAN community. It is qualitative research with the support from quantitative analysis. Primary data was collected from 2,064 communities in Chiang Mai. Participatory action research (PAR) was used to analyze both positive and negative impacts, advices and guidelines to prepare the readiness of communities in natural resource management. Descriptive analysis such as mean, percentage and standard deviation were used. Content analysis were used to make the quantitative analysis to be completed.

The result of study was that there are 10 positive impacts for natural resource management of Chiang Mai community. The highest impact concerns in the efficiency of community operation system through the integration of using the natural resource and participation of people to look after the natural resource. There are 7 issues for the negative impacts towards the natural resource. The highest impact for community concerns in damaging the environment. Thus it creates problems of environment such as invasion and release garbage to rivers. There are 8 issues for preparation of the readiness of community in natural resource management under ASEAN community. The most important issue relates to arrange an agreement and regulation to look after the natural resources in communities. There are 16 organizations helping in management; 1) people in communities; 2) Local Administrative Organization; 3) government; 4) Royal Forest Department; 5) District Agricultural Extension Office; 6) Department of National Park Wildlife and Plant Conservation; 7) Provincial Administration Organization; 8) Volunteers; 9) Private Organization; 10) Police and Solider; 11) Provincial natural resource and environmental office; 12) office of watershed community; 13) Tourism Authority of Thailand; 14) Department of Community Development; 15) Health Promoting Hospital District; 16) experts

There are 10 issues of people's needs. The most important needs is how to arrange and divide the zone of forest dwelling and organizational areas as well as needs knowledge relates to ASEAN that government should provide for them. The result of analyze the environment of organization. The strength of community is that administrator has the vision to manage the natural resource of communities. The weakness is that officers lack knowledge in natural resource management. The opportunity is that people in community participate in natural resource management and Department of Forest supports and set the forests in community for people to manage. The threats was that community lack awareness to manage the natural resource. The four strategies were set ; 1) turn around strategy is that local administrative organization promote officers to learn how to manage natural resource in community; 2) retrenchment strategy is that local administrative organization ask for the assistance from related organizations to give knowledge concerns in natural resource management; 3) aggressive strategy is that local administrative organization creates the network with other organization and 4) stability strategy is that local administrative organization arrange the activity to promote natural resource management for community. The community had done the project to enhance the potential in natural resource management. The project relates to how to raise the level of the agricultural productivity of agriculturists to be organic agriculture. This project aims to raise the agriculture product to reach the standard of ASEAN and reduce the chemical use of agriculturists. This project was accepted and supported by the local administrative organization to operate this project in 2017. The next phase of study will follow up and evaluate the project so that it will help to enhance the managerial potential in natural resource of communities

The result of analyze the potential of hygiene and environment of communities was that local administrative organization had divided the duties and responsibility clearly, They also have the strategic plan of hygiene and environment. The weaknesses were that a few officers are responsible in these duties, the budget disbursement was so late. The opportunities were that local communities were supported by other organizations. There are community care volunteers for the elderly at home and also village health volunteers and district health promotion hospital. The threats were that the politic was not stable. This study can set 4 strategies; 1) turn around strategy; local administrative organization should allocate people to be responsible in hygiene and environment, prepare for budget disbursement before the fiscal year, emphasis in

community participation; 2) retrenchment strategy such as community should enlarge and create network with other organizations and local administrative organizations should have the cooperation with other organizations in hygiene and environment ; 3) aggressive strategy is that local administrative organization should promote the activity of the hygiene and environment , create the volunteers of hygiene and environment and let people to share opinions in order to strengthen the understanding and 4) stability strategy is that local administrative organization should create the strategy of community to confront the change.

The community had done the projects to enhance the potential of hygiene and environment . These projects consist of 1) mental health and coexistence in ASEAN community project 2) look carefully project and 3) promotion of health care project for Maehoyngern under ASEN community. All of these projects had already set and been supported by local administrative organization.